

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

SENSOTRA

YLSUKUPOLVISUUS JA LUONNON ÄÄNIMÄISEMAT

Helmi Järviluoma, kulttuurintutkimuksen professori, UEF
vastuullinen johtaja ERC AdG 2015 SENSOTRA

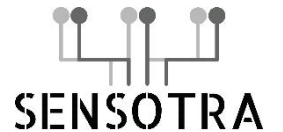
Levi Goes Green 31.8.2017

Motto: "Jospa itse osaisin lapsen lailla oppia kuulemaan luonnosta sen pienimmänkin äänen." P. Tirola SKS 222

Sukupolvet ja aistiympäristöt

- Kulttuurimaantieteilijät ovat kiinnittäneet huomiota: eri sukupolvien paikan kokemisen tapoja tutkittu liian vähän
- eletyn ympäristösuhteen tutkimuksessa tärkeää ja kiinnostavaa analysoida eri sukupolvien suhdetta aistiympäristöihin

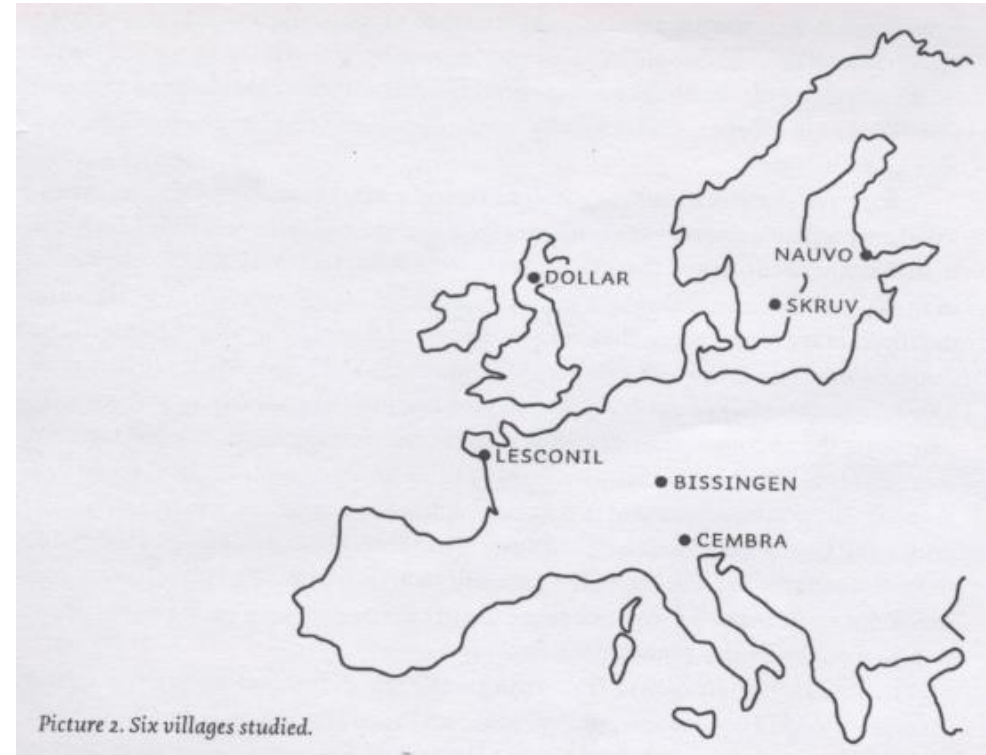

Äänimaisemien tutkimuksesta aistimaisemien tutkimukseen vuodesta 1998 lähtien

Uuden laajan aistittujen elinympäristöjen muutosten tutkimuksen (SENSOTRA) tausta:

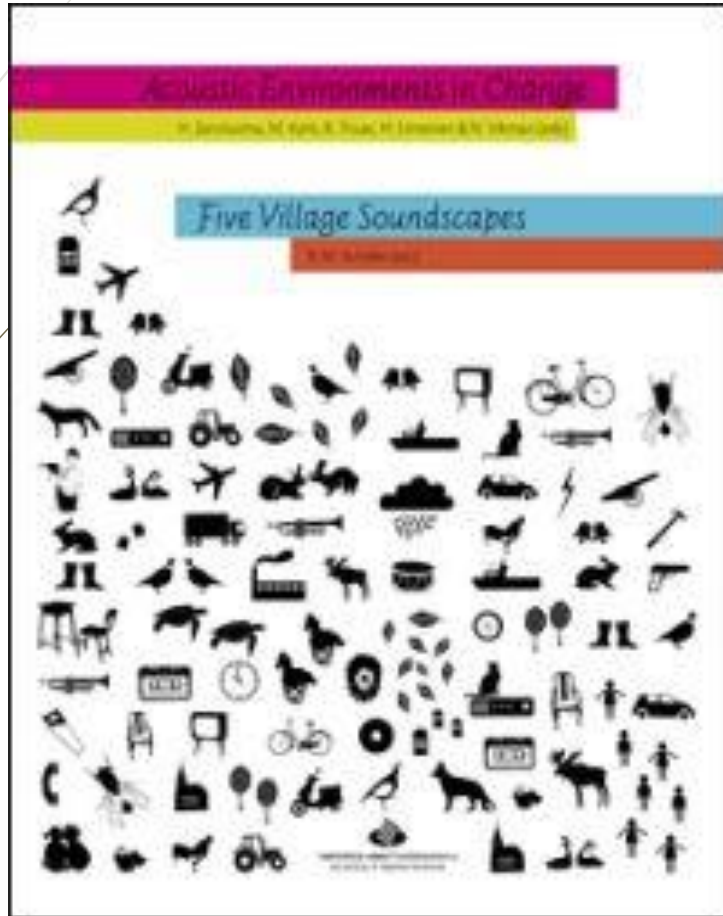
-useita Suomen Akatemian rahoittamia eurooppalaisten äänimaisemien muutoksia tutkineita kansainvälisiä tutkimusryhmiä

-Ääniympäristöt muutoksessa (1998-2004) ja jatkoprojekti Äänimaisemat ja kulttuurinen kestävyys (2009-2013)

Ks. lisää:

kirja Järviluoma et al: Acoustic Environments in Change (2009)

- 6villages.tamk.fi
- <https://soundcloud.com/akueko/sets/acoustic-environments-in>

Levi Goes Green 31.8.2017

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

SENSOTRA

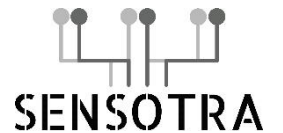

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Mediateknologia ei ole pelkästään kulttuurista. Se on elävää, se on toimija, joka kietoutuu yhteen sosiokulttuuristen prosessien kanssa.

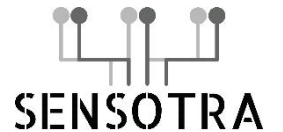
Aistitut elinympäristöt muutoksessa: ylisukupolviset ympäristösuhteet Euroopassa 1950–2020 (SENSOTRA)

- ▶ viisivuotinen hanke 2016–2020
- ▶ tavoitteena tuottaa kipeästi kaivattua uutta tietoa ja ymmärrystä siitä, miten aistitut ympäristöt ja erityisesti ihmisten kokemukset aistiympäristöistään ovat muuttuneet Euroopassa vuosien 1950–2020 välillä
- ▶ tieteidenvälisessä hankkeessa tutkitaan ylisukupolvisia ympäristösuhteita esimerkiksi aistielämäkertojen avulla
- ▶ rahoitus: European Research Council, Advanced Grant

Miksi juuri nyt

- (moniulotteisten ympäristösuhteiden säilyttäminen uusien haasteiden edessä
 - Joan Nassauer (1997): kestävyys kannalta on olennaista tulla tietoisiksi paikallisista tulkinnoista
- tällä hetkellä on vielä mahdollista tehdä kenttätöitä, tutkia etnografisesti 1930–40-luvuilla syntyneitä sukupolvia, jotka elivät lapsuutensa ja nuoruutensa ennen tietokoneiden ja digitaalisten laitteiden aikaa
 - samaan aikaan hankkeessa tutkitaan niin sanottuja diginatiiveja, nuoria, jotka syntyneet digitaalisten älylaitteiden aikaan

(1) Muutokset aistikokemuksen välittämisessä

- Monipuolinen ymmärrys välittämisestä, kaksinapaisen ajattelun haastaminen (virtuaalinen/todellinen; digitaalinen/aistittu):
 - Ruumis ja mieli ovat jo itsessään aina välittyneitä
 - Tärkeää projektissa on myös eri sukupolvien tutkiminen monimetodisesti ja etnografisesta perspektiivistä

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

SENSOTRA

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

(2) Aistit ruumiillisen muistamisen välineenä

- ▶ Kuinka aistit rakensivat kolmessa eurooppalaisessa kaupungissa asuvien nuorten ymmärrystä paikasta ja ympäristöstä 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa?
- ▶ Entä puoli vuosisataa myöhemmin, 2000- ja 2010-luvuilla?
- ▶ Metodiksi kehitelty 'sensobiografia'
- ▶ Aistimuistelua analysoitaessa kiinnitetään huomiota muistojen tuottamiseen, kertomisen prosesseihin

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

SENSOTRA

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

(3) Aistimisen yhteistoiminnallisuus

- onko mahdollista haastaa ja purkaa käsitystä siitä, että vain yksilöt aistivat?
- Aistiminen prosessina, joka luo ja pitää yllä aistivien subjektien yhteisyyttä ja luo yhteyksiä
- Käsitteitä: *sensory tonalities; common sensescapes*

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

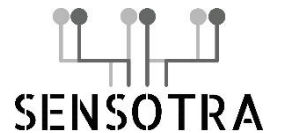
SENSOTRA

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

"Etnografia on kuin sika – se syö kaiken" – metodologiasta

- Kohteena kolme keskisuurta kaupunkia Euroopassa: Ljubljana, Brighton ja Turku
- Menetelmänä ajallisesti ja paikallisesti tiukasti fokusoitu, teoreettisesti väritynyt etnografinen sensobiografia
- Puolet tutkittavista taiteilijoita.

Sata suomalaista äänimaisemaa / Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat

Äänimaisemien keruukilpailu 15.9.2004 - 30.6.2005

*Lumen narskunta pakkasella, leipäjuuston natina hampaissa,
keskimoottorin putputus, moottoripyörän jylinä, kaupungin humina,
keuhkovesipullojen pulputus ohitusleikkauksen jälkeen, lokkien
kirkuna kauppatorilla...*

Sata suomalaista äänimaisemaa on valtakunnallinen, kaikille avoin keruukilpailu. Kilpailuaika on 15.9.2004-30.6.2005. Kilpailussa kerätään kuvauksia ja huomioita ääniympäristöistä Suomen maantieteellisten rajojen sisäpuolelta. Kartoitamme vastaajien äänimaisemia heidän paikallistuntemustaan hyväksi käyttäen.

Jatkokilpailu: Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat 2013--2016

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

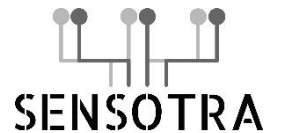

SENSOTRA

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

-
- tästä hankkeesta ei luonnollisestikaan vielä aineistoa
 - se vasta alkamassa
 - tänään keskityn aiemmissa hankkeissa 2003—2016 tallennettuihin suomalaisiin luonnon äänimaisemien kuvauksiin, joissa läsnä useita sukupolvia ja joissa sukupolvien välistä ympäristösuhdetta kuulostellaan

Sosiaalinen muisti / muisteleminen

- Sosiaalista muistia tutkinut Paul Connerton väittänyt kirjailija Marcel Proustia esimerkkinään käyttäen väittänyt, että eri sukupolvilla on eri muistot
- Vaikka sukupolvet olisivatkin fyysisesti läsnä samassa paikassa, heidän muistonsa saattavat olla mentaalisesti ja tunnetasolla eri maailmoista.
- Kysyn, asuttavatko luonnon äänimaisemia kuuntelevat eri sukupolvet todellakin eri "planeettoja"
- Vai ovatko muistellut ja nykyiset aistiympäristöt ja niiden kokeminen yhteydessä toisiinsa?
- Jos tällaisia yhteyksiä on olemassa, kuinka niitä luodaan ja ylisukupolvisia ympäristösuhteita rakennetaan?
- Tarkennan analyysini pohjoispohjanmaalaisen Pirkko Tirolan Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat -keruukilpailuun lähettämään tekstiin "Äänien rikkaus tuo onnellisia hetkiä"

European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

SENSOTRA

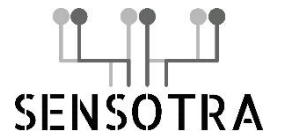

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Oodi metsälle

*"Kun isän, koiran ja minun jättämä saalisvainun väreily
laukaisee kuusikossa lymyävän närhen varoitushuudon, saan
kutsun. Tämä on sinun paikkasi, täällä sinä tulet viihtymään,
tuntemaan surua, itkemään onnen kyneleet ja huutamaan
ulos elämän tuskan."*

Kauko Viitala

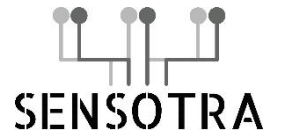

Oodi metsälle jatkuu...

"Siinä minä huovan päällä köllötellen tiirailin poutapilvien kulkua männyn oksien lomasta, heinään pujotettuja puolukoita suuhuni poimien, vihreän metsäsammaleen ympäröimänä, metsän laulua kuunnellen. Silloin metsä otti minut huomaansa."

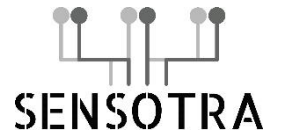
"Edessäni on rytmikkäästi nousevat ja laskevat kumiteräsaappaat ja ratsupaikkojen perittämä miehen takamusta. Taaperran Paskakallion reunaa isän jäljen kaatamien kanervien lyödessä rintaani vasten. Ympärillä maatuvan pihkahavun elämän ja kuoleman imelä tuoksu ja kanervien hehkuvan hiilen värein keinuva meri. "

Kauko Viitala

Sukupolvet veden ääniä kuuntelemassa

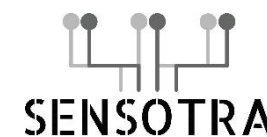
- Veden äänet ihmisille todella tärkeitä
- sijoittuvat poikkeuksetta eri puolilla maailmaa tehdyissä kyselyissä suosituimpien, miellyttävimpinä pidettyjen äänien kärkeen
- vesi onkin elollisten toimintojen ehdoton perusta (Ilmavirta 2002, 33)
- ympäristöestetiikan kannalta vesi on kiinnostava elementti; joka aistin asia, kuten Yrjö Sepänmaa on todennut

Sukupolvet veden ääniä kuuntelemassa: esimerkki

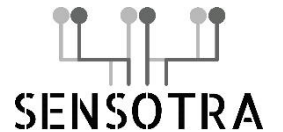
- Opettaja *Pirkko Tirolan* Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat -kilpailuun lähettämä teksti

1. Veden ääniä kuuntelemassa [Tirolan oma alaotsikko]
2. Kotivaaralla juoksee keväisin lumen sulamisvedet pulppuavina puroina alas kumpuilevia rinteitä.
3. Äänen nyanssit ovat vaihtelevia rinteiden erilaisissa syvänteissä ja polveilevissa maastoissa.
4. Kaunein veden ääni on mielestäni maan onkalon sisältä pulppuava pienen pieni solina.
5. Keskipäivän auringon lämmittävät vedet ryöppyävät vaahtoavina suvantoihin.
6. Olin lapsena niin uppoutunut puron ääniin, että hyppelin ja riimittelin pieniä runoja veden äänistä.

Lapsuuden perhe ja ympäristö

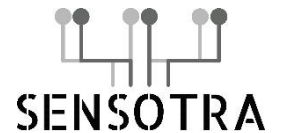
- ▶ Tirolan koko lapsuuden perheen hyvinvoinnille ympäristön äänillä oli tärkeä merkitys:
” Äitini sanoikin usein kotini pihalla ympäristön viihtyvyyttä ihasteleville vieraillemme, että tästä luonnon äänien rikkaudesta ja maiseman kauneudestahan me tämän pienen pirtin väki elämmekin” (Tirola SKS 222).

Tiirola: Äänien rikkaus tuo onnellisia hetkiä

“Olin kevään tuloa ihastelemassa 4-vuotiaan lapsenlapseni, Annin, kanssa Pudasjärven Jongulla v. 2009. Jo kotipihalla pysähdyimme kuuntelemaan pesimapaikalle lentävien joutsenten torvien soittoa. Metsäpolulla porot juosta jolkuttelivat kaviot kopsaen meidän ohitse, ja säikähtynyt hiiri ampaisi vikisten ladon alle piiloon. Kotimetsikön tieltä tulimme solisevan kevätpuron äärelle. Anni olisi halunnut kuunnella puron ääniä koko päivän.

’Mummi, anna minä vielä pikkuisen kuuntelen, kun aalto vetää kuplia alas ja puro soittaa!’ Annin kysymyksistä ei tahtonut tulla loppua. Hänellä oli aikaa kuunnella luonnossa kuuluvaa pientäkin risahdusta.”

Tiirola jatkuu:

– Niin, jospa itsekin osaisin lapsen lailla oppia kuulemaan luonnosta sen kaikkein pienimmänkin äänen! Tunnen itseni äärettömän onnelliseksi 45 lapsenlapseni mummina. Äänien runsaus ja rikkaus on ympäröinyt minua kotona ja koulussa äänien kaikissa voluumeissa, aina melusta kuiskaukseen!”

Kuva: Joutsenia Jongunjärvellä (Erä-Jorma)

Steven Feld – musiikin, äänten, aistikokemusten ja paikan suhde

- ääniantropologi ja akustisen tieto-opin kehittäjä Steven Feld: laulujen tekeminen ja vesiputoukset liittyvät yhteen Uuden Guinean kaluliheimon parissa
- Feld yritti itse tehdä lauluja kalulien tyyliin, hänelle kerrottiin: "kielekkeesi on liian pitkä ennen kuin vesi putoaa", "vesi pysyy altaassa liian pitkään" tai "liikaa läiskettä" (Feld 2012/1982, 164–165).
- erilaisessa ääniympäristössä kasvaneet tietävät maailman eri tavoin: aistit rakentavat paikkaa, samalla kun paikkaan rakentuu merkityksiä
- koko ikänsä tehtaan pillin ja huminan tai satamaradan vislausten, varoituskellojen ja kolkkeen tuntumassa asuneet tuntuvat tietävän maailman eri tavoin kuin maalla lapsuudestaan saakka asuneet.

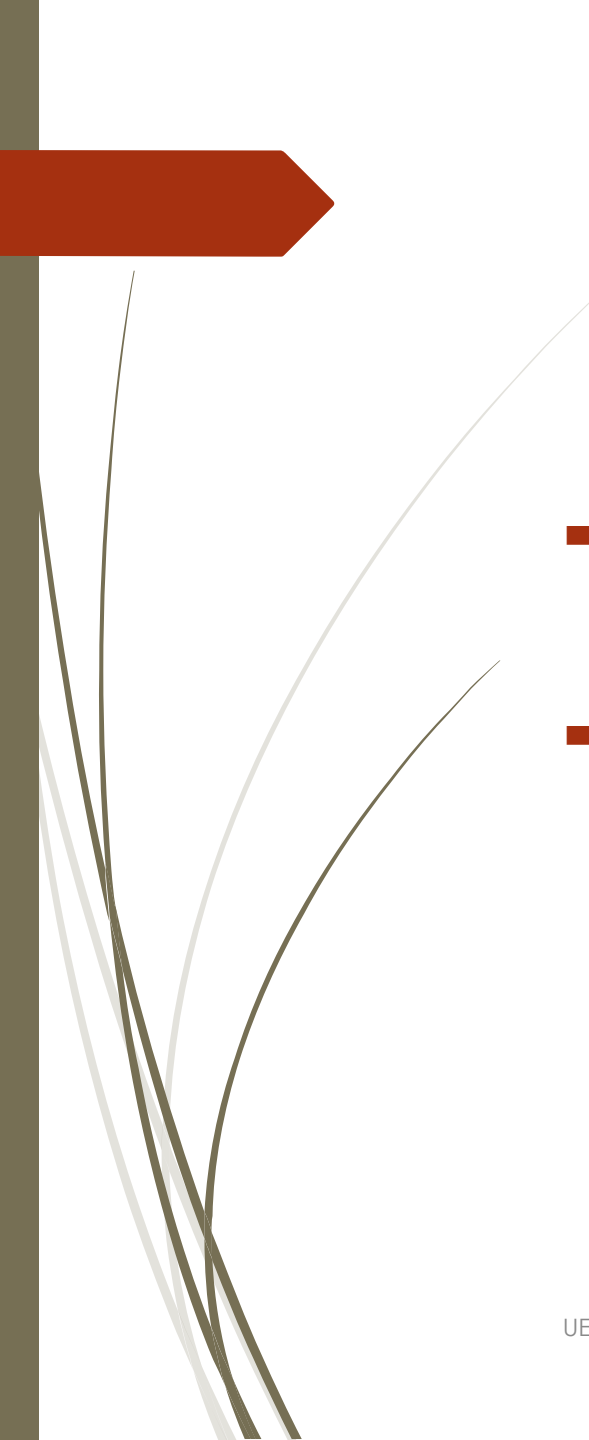
European Research Council
Established by the European Commission
Supporting top researchers
from anywhere in the world

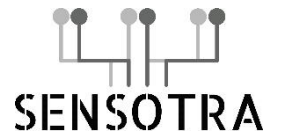

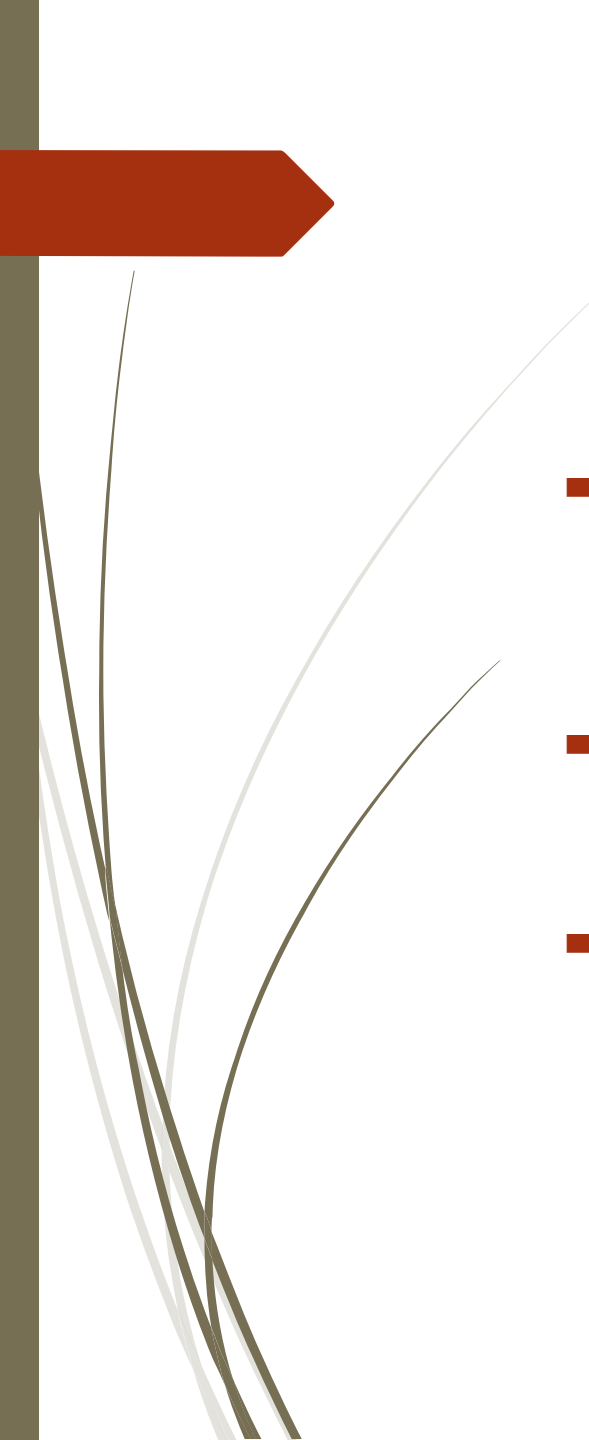
SENSOTRA

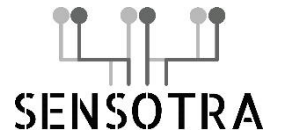

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

-
- folkloristit tähdentäneet: veden tärkeyttä, pyhyyttä ja tuhoavuutta ilmaistaan hyvin eri puolella maailmaa samankaltaisin kuvin
 - Veteen liittyvissä, usein mytologisissa mielikuvissa ollaan ihmiskunnan yhteisen ajattelun alkulähteillä (Outi Lehtipuro)

-
- Lapsi on läsnä luonnossa, ajassa, paikassa kaikkine aisteineen, eikä hänellä ole kiirettä minnekään. Mummi on tytön metsään vienyt, mummille reitti on tuttu ja hän pystyy vastaamaan tyttösen lukemattomiin kysymyksiin.
 - Lapselle jää tilanteesta sekä aistikokemuksia että tietoja, joita hän kyselyikäisenä ahmii läsnä olevalta aikuiselta loputtomiin.
 - Summaus ja tarinan opetus on siinä, että samalla kun mummi pystyy vastaamaan lapsen kysymyksiin, myös lapsi muistuttaa hetkessä, paikassa ja tilassa olemisen taidon tärkeydestä.

Entä sitten?

- **tieteellisten vaikutusten lisäksi oletan, että SENSOTRA-projektilla käytännöllisiä vaikutuksia**
 - tuloksia voidaan soveltaa kulttuurisen ja ekologisen kestävyden edistämiseen
 - mahdollista kehittää matkailuun, kulttuuriin, nuoriin tai esimerkiksi ikääntyvien asumiseen liittyviä spin-off-projekteja
- **perusteellisesti analysoitua tietoa ihmisten aistiympäristösuhteista kaivataan**
 - jos tutkimus onnistuu suunnitelmien mukaan, tulosten avulla mahdollista haastaa perinteisiä vastakkainasetteluja
 - vaikutukset oman alani (musiikin ja äänen kulttuurisen tutkimuksen) lisäksi ihmismaantieteeseen, psykologiaan, ympäristöestetiikkaan, psykologiaan sekä mediahistoriaan ja -teoriaan
- KIITOS kuuntelemisesta!

